SÉRIE “Pedagogika”

[https://doi.org/10.52058/2695-1592-2021-3\(3\)-91-102](https://doi.org/10.52058/2695-1592-2021-3(3)-91-102)

Олена Казачінер

*доктор педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри здоров'я людини, реабілітології
і спеціальної психології, ХНПУ імені Г.С.Сковороди
м. Харків, Україна, e-mail: elena.kazachiner@gmail.com,
<https://orcid.org/0000-0003-4842-3857>*

Юрій Бойчук

*доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри
здоров'я людини, реабілітології і спеціальної психології,
член-кореспондент НАПН України,
ректор, ХНПУ імені Г.С.Сковороди
м. Харків, Україна, e-mail: yurij.boychuk@gmail.com,
<https://orcid.org/0000-0001-8583-5856>*

МЕТОДИКИ КОМПЛЕКСНОЇ ОЦІНКИ РОЗВИТКУ ДІТЕЙ МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ

Анотація. У статті здійснено систематизацію наявних діагностичних матеріалів відповідно до напрямів здійснення комплексної оцінки розвитку дітей молодшого шкільного віку.

Аналізуючи напрями діагностики психофізичного розвитку дітей молодшого шкільного віку, можна назвати такі з них: 1) оцінка рівня готовності до шкільного навчання; 2) дослідження пізнавальної сфери; 3) дослідження креативності, здібностей, обдарованості; 4) дослідження особистісної сфери; 5) дослідження міжособистісних стосунків дітей 6-10 років та соціально-психологічного клімату.

Оцінка рівня готовності до шкільного навчання передбачає використання певних діагностичних комплексів, а також дослідження адаптації учнів 1-4 класів до навчально-виховного процесу. Дослідження пізнавальної сфери передбачає дослідження: відчуттів; сприймання; уваги; пам'яті; мислення; уяви; рівня інтелектуального розвитку. Дослідження креативності, здібностей, обдарованості має на меті вивчення творчої обдарованості; дослідження креативності (дивергентної продуктивності при операціях із символічним; образним; семантичним матеріалом), а також вивчення творчого мислення. Напрямами дослідження особистісної сфери молодших школярів є: комплексне дослідження

особистості; дослідження темпераменту; емоційно-вольової сфери; мотивації та саморегуляції. Окремим напрямом діагностики є дослідження міжособистісних стосунків дітей 6-10 років та соціально-психологічного клімату в сім'ї та навчальному колективі.

Нами було представлено мету діагностики по кожному з цих напрямів та відповідний діагностичний інструментарій, який застосовується у теорії та практиці.

Існують певні вимоги до здійснення діагностики психофізичного розвитку дитини 6-10 років: 1) впевненість у доступності діагностичної методики; 2) пропонування завдання в цікавій, ігровій формі; 3) для психодіагностування дітей 3-4 класів можна використати тести, призначені для дорослих, якщо завдання будуть для них зрозумілими та відповідатимуть їхнім здібностям; 4) тести для дорослих стосовно дітей молодшого шкільного віку (тести для вивчення мислення, особистості і міжособистісних взаємин) застосовують обмежено; 5) інтелектуальні тести для дорослих необхідно адаптувати, змінивши їх структуру і зміст, або створити для дітей нові їх варіанти. Результати тестування за допомогою різних тестів потребують зіставлення.

Ключові слова: комплексна оцінка, діагностика, оцінка розвитку дитини, дитина молодшого шкільного віку, методики комплексної оцінки

Olena Kazachiner

*Doctor of Pedagogy, Docent,
Associate Professor of Human Health, Rehabilitation
and Special Psychology, H.S. Skovoroda KhNPU,
Kharkiv, Ukraine, e-mail: elena.kazachiner@gmail.com,
<https://orcid.org/0000-0003-4842-3857>*

Yuriy Boychuk

*Doctor of Pedagogy, Professor, Professor of Human Health, Rehabilitation
and Special Psychology, Corresponding Member of the NAPS of Ukraine,
Rector, H.S. Skovoroda KhNPU, Kharkiv, Ukraine,
e-mail: yurij.boychuk@gmail.com,
<https://orcid.org/0000-0001-8583-5856>*

TOOLS OF COMPLEX EVALUATION OF PRIMARY SCHOOLCHILDREN'S DEVELOPMENT

Abstract. The article systematizes the available diagnostic materials in accordance with the areas of comprehensive assessment of the primary school

children's development.

Analyzing the directions of diagnosis of psychophysical development of children of primary school age, we can name the following of them: 1) assessment of the level of readiness for schooling; 2) research of the cognitive sphere; 3) research of creativity, abilities, talents; 4) research of the personal sphere; 5) study of interpersonal relationships of children 6-10 years and the socio-psychological climate.

Assessment of the level of readiness for schooling involves the use of certain diagnostic systems, as well as the study of adaptation of students in grades 1-4 to the educational process. The study of the cognitive sphere involves the study of: sensations; perception; attention; memory; thinking; imagination; level of intellectual development. The study of creativity, abilities, talents aims to study creative talents; research of creativity (divergent productivity at operations with symbolic; figurative; semantic material), and also studying of creative thinking. Areas of research of the personal sphere of primary schoolchildren are: comprehensive study of personality; temperament research; emotional and volitional sphere; motivation and self-regulation. A separate area of diagnosis is the study of interpersonal relationships of 6-10 year old children and the socio-psychological climate in the family and school.

We presented the purpose of diagnostics in each of these areas and the relevant diagnostic tools used in theory and practice.

There are certain requirements for the diagnosis of psychophysical development of a child 6-10 years: 1) confidence in the availability of diagnostic techniques; 2) offering the task in an interesting, playful way; 3) for psychodiagnosis of children of 3-4 grades it is possible to use the tests intended for adults if tasks will be clear to them and will correspond to their abilities; 4) tests for adults in relation to children of primary school age (tests to study thinking, personality and interpersonal relationships) are used to a limited extent; 5) intellectual tests for adults need to be adapted by changing their structure and content, or to create new versions for children. The results of testing with different tests need to be compared.

Keywords: complex evaluation, diagnostics, child development evaluation, primary school age child, tools of complex evaluation

Постановка проблеми. Зі вступом дітей до школи стають їхні індивідуальні відмінності за рівнем психічного, особистісного розвитку, характером інтелектуальної діяльності, вони по-різному реагують на однакові інструкції і психодіагностичні ситуації.

Емпіричні дані психологічної готовності 6-7-річних дітей до навчання в школі свідчать, що 50-80% їх ще не готові повноцінно засвоювати навчальні програми початкових класів. Часто дисгармонують їх фізичний і психологічний вік.

Для комплексного оцінювання рівня психологічного розвитку дітей, що вступають до школи та навчаються в початкових класах, використовують психодіагностичні методики, які характеризують пізнавальні процеси, особистість і міжособистісні стосунки, оцінюють практичні уміння і навички, психічну готовність до навчання, психічний розвиток.

Комплексну психодіагностичну оцінку складають за орієнтацією дітей у навколишньому світі; ставленням до навчання в школі: рівнем уваги, пам'яті, мислення, мовлення, художньо-образотворчих здібностей; трудовими вміннями і навичками; мотивацією на досягнення успіхів; особистісними якостями; міжособистісними стосунками. Комплексне систематичне психодіагностування допомагає оцінити ефективність навчально-виховної роботи в школі.

Аналіз останніх досліджень і публікацій свідчить про те, що різноманітні питання оцінки психофізичного розвитку дітей молодшого шкільного віку були предметом наукових пошуків таких дослідників, як І.Барбашова [1], Т.Дегтяренко, Я.Шевцова [23], В.Демченко [4], Х.Лепех [5], В.Майструк [6], Р.Моїсеєнко [7], С.Савлюк [8] та інших. Так, авторами розглядалися окремі проблеми оцінювання перцептивно-когнітивного, перцептивно-моторного, сенсорного, психологічного, фізичного розвитку дітей 6-10 років, у тому числі і з особливими освітніми потребами, а також особливості динаміки здоров'я учнів початкової та основної школи.

Проте незважаючи на достатню кількість наукових праць, питання здійснення систематизації щодо напрямів здійснення комплексної оцінки розвитку дітей молодшого шкільного віку та визначення належного та валідного діагностичного інструментарію потребує обов'язкового розв'язання.

Мета статті полягає у здійсненні систематизації наявних діагностичних матеріалів відповідно до напрямів здійснення комплексної оцінки розвитку дітей молодшого шкільного віку.

Виклад основного матеріалу. Деяким молодшим школярам доступні тести, призначені для психодіагностування дорослих, іншим – методики, розраховані на 4-6-річних (дошкільників). Особливо це стосується психодіагностичних методик, у яких використовують вербальні самооцінки, рефлексію і різні складні оцінювання навколишнього середовища. Тому перед застосуванням психодіагностичної методики до дітей молодшого шкільного віку необхідно впевнитися в її доступності.

Якщо дитині 6-10 років запропонувати доступний, але малоцікавий для неї психологічний тест, що потребуватиме вольових зусиль, довільної уваги, пам'яті та уяви, вона може не впоратися із завданням не через відсутність інтелектуальних здібностей і задатків, а через недостатній рівень індивідуально-психологічного розвитку.

Якщо ці завдання запропонувати в ігровій формі, ймовірно, результати тестування виявляться кращими. Це необхідно враховувати у психодіагностуванні дітей, що вступають до школи, першокласників, другокласників.

Для психодіагностування дітей 3-4 класів можна використати тести, призначені для дорослих, якщо завдання будуть для них зрозумілими та відповідатимуть їхнім здібностям. Однак, якщо дорослі з допомогою вольових зусиль керують своєю поведінкою під час тестування, то діти впродовж усього молодшого шкільного і до підліткового віку здебільшого не можуть цього робити. Тому за сильної мотивації, зацікавленості, активного настрою на

тестування його підсумки завжди будуть вищі.

Тести для дорослих стосовно дітей молодшого шкільного віку (тести для вивчення мислення, особистості і міжособистісних взаємин) застосовують обмежено. Більшість інтелектуальних тестів для дорослих оцінюють рівень розвитку словесно-логічного мислення, яке у молодшому шкільному віці тільки починає розвиватися (завершується у підлітковому віці).

Отже, інтелектуальні тести для дорослих необхідно адаптувати, змінивши їх структуру і зміст, або створити для дітей нові їх варіанти (що було зроблено для інтелектуального тесту Векслера, тесту Кеттела). Однак порівняти результати тестування певної психологічної якості за допомогою різних за структурою і змістом тестів складно. Результати тестування за допомогою різних тестів потребують зіставлення. Після цього визначають перекладний коефіцієнт – середнє співвідношення кількісних показників за однією методикою з показниками за іншою методикою, призначеною для діагностування певної психологічної властивості. Вибірка досліджуваних, за якою встановлюють перекладний коефіцієнт, має бути великою, а дисперсія індивідуальних показників – незначною. Коефіцієнт дає змогу з допустимою похибкою переходити від одного тесту до іншого, приблизно передбачати результати тестування за однією методикою на основі результатів, отриманих за іншою. Наприклад, якщо підлітки за дитячим варіантом тесту Векслера одержують показник 100%, а за дорослим його варіантом – 80%, то перекладний коефіцієнт від дитячого до дорослого варіанта дорівнюватиме 25. Його вираховують, поділивши середній коефіцієнт рівня інтелектуального розвитку великої вибірки людей за дитячим варіантом тесту (у цьому разі – 100%) на середній показник цієї вибірки людей за дорослим варіантом тесту (80%). Отриманий показник дорівнює 1,25. Це означає: якщо дітей протестувати за дитячим варіантом тесту, а підлітків – за дорослим, то отримані за дитячим варіантом показники можна порівнювати з показниками за дорослим, поділивши або помноживши їх на величину 1,25.

Слід враховувати, що певні якості дорослих не притаманні дитині, і навпаки, дітям властиві такі з них, яких немає у дорослих людей. Тому створений за зразком тесту для дорослих тест для дітей може виявитися недостатньо валідним. Отже, конструюючи і використовуючи особистісні тести, слід послуговуватися віковою психологією і психологічною теорією вікового особистісного розвитку людини для забезпечення валідності.

Психодіагностичний комплекс містить методики, які можна застосовувати і до 6-7-річних, 10-11-річних дітей. Оцінки, отримані за всіма методиками, переводять в єдину стандартизовану систему оцінок і записують в карту індивідуального психологічного розвитку дитини молодшого шкільного віку. Комплекс містить: методики, які використовують при вступі дітей до школи (наприклад, методика з'ясування загального орієнтування 6-7-річних дітей і запасу побутових знань); методики діагностування готовності до навчання в школі й оцінювання рівня психічного розвитку; методики оцінювання рівня психічного розвитку дітей.

Аналізуючи напрями діагностики психофізичного розвитку дітей молодшого шкільного віку, можна назвати такі з них: 1) оцінка рівня готовності до шкільного навчання; 2) дослідження пізнавальної сфери; 3) дослідження креативності, здібностей, обдарованості; 4) дослідження особистісної сфери; 5) дослідження міжособистісних стосунків дітей 6-10 років та соціально-психологічного клімату.

Оцінка рівня готовності до шкільного навчання передбачає використання певних діагностичних комплексів, а також дослідження адаптації учнів 1-4 класів до навчально-виховного процесу (таблиця 1):

Таблиця 1

Оцінка рівня готовності дітей 6-10 років до шкільного навчання

Напрямок діагностики	Мета	Діагностичний інструментарій
Діагностичні комплекси для вивчення готовності дітей до школи	Діагностика готовності до навчання в школі дітей шестирічного віку.	Визначення готовності / неготовності дітей шестирічного віку до навчання в школі
	Комплексне вивчення соціально-психологічної готовності дитини до навчання у школі	Комплекс діагностичних методик для вивчення готовності дитини до навчання
	Визначення психологічних особливостей дитини та готовності до навчання	Комплекс діагностичних методик для виявлення психологічної готовності дитини до школи
	Визначення рівня фонематичного слуху, розвитку саморегуляції; словникового розвитку дитини; оцінювання короточасної пам'яті й логічного мислення дитини	Експрес-діагностика готовності дитини до навчання в школі
	Визначення психологічних особливостей дитини та готовності до навчання	Комплекс діагностичних методик для визначення готовності дитини до навчання
	Вивчення рівня готовності дитини до навчання в школі	Комплекс діагностичних методик для визначення рівня інтелектуального розвитку дитини.
	Ставлення дитини до школи і навчання. Визначення місця соціальних мотивів у системі мотивації	Комплект діагностичних методик для дітей, які вступають до школи
Дослідження адаптації учнів 1-4 класів до навчально-виховного процесу	Комплекс психодіагностичного інструментарію для вивчення адаптації учнів 1-го класу до навчально-виховного процесу (автори Н. Сосновенко, А. Тінякова)	Вивчення рівня адаптованості учнів 1-го класу до навчально-виховного процесу
	Методика вивчення процесу адаптації у молодших школярів (автор Е. Алесксандровська)	Виявлення ефективності навчальної діяльності, успішності засвоєння норм поведінки і соціальних контактів, емоційного благополуччя сформованих у молодших школярів
	Методика психолого-педагогічного вивчення характеру шкільної адаптації і оцінки її успішності (автор Г.Кумаріна)	Виявлення характеру адаптації учнів на початку шкільного навчання
	Діагностичні аркуші «Формування навчальної діяльності» і «Рівень узагальненості знань» (автори Г. Репкіна, Е. Заїка)	Виявлення рівнів сформованості компонентів навчальної діяльності

Дослідження пізнавальної сфери передбачає дослідження: відчуттів; сприймання; уваги; пам'яті; мислення; уяви; рівня інтелектуального розвитку (таблиця 2):

Таблиця 2

Дослідження пізнавальної сфери дітей 6-10 років

Напрямок діагностики	Мета	Діагностичний інструментарій
Дослідження відчуттів	Визначення відносного порогу відчуття тиску	Експериментальна методика з визначення відчуття тиску
	Визначення відносного порогу нюху	Експериментальна методика з визначення нижнього порогу нюху
	Визначення відносного порогу відчуття дотику	Експериментальна методика з визначення відчуття дотику
	Визначення відносного порогу тактильної чутливості	Експериментальна методика з визначення відносного порога тактильної чутливості
	Визначення відносного порогу зорової чутливості	Експериментальна методика з визначення зорової чутливості
	Визначення відносного порогу відчуття до кольорових контрастів	Експериментальна методика з визначення відчуття до кольорових контрастів
Дослідження сприймання	Визначення типологічних особливостей сприймання	Методика визначення типологічних особливостей сприймання (автор Л. Венгер)
	Визначення ступеню цілісності сприймання	Методика визначення цілісності сприймання
	Визначення ступеню точності сприймання коротких проміжків часу.	Методика дослідження сприймання часу
Дослідження уваги	Визначення стійкості уваги і динаміки працездатності.	Методика «Таблиці Шульте»
	Вивчення здібності до переключення і розподілу уваги	Методика «Червоно-чорні таблиці» (автор Ф. Горбов)
	Дослідження ступеню концентрації та стійкості уваги	Методика вивчення концентрації і стійкості уваги П'єрона – Рузера
	Дослідження ступеню концентрації та стійкості уваги	Методика «Коректурні проби» (автори Б.Бурдо, В.Анфімов)
	Дослідження складних сенсомоторних реакцій, розумової працездатності, виявлення виснаження, визначення стійкості довільної уваги, характеру його коливань, дослідження переключення уваги, швидкості протікання психічних процесів, стомлюваності при монотонній роботі	Таблиці Крепеліна
	Вимір обсягу та якості довільної уваги (концентрації, стійкості, розподілу, переключення).	Тест Тулуз - П'єрона
Дослідження пам'яті	Визначення рівня слухової пам'яті	Методика «10 слів» А.Р.Лурія
	Визначення рівня зорової пам'яті	Методика «Складні фігури» (автор Д. Векслер)
	Визначення рівня слухової пам'яті	Методика «Запам'ятовування цифр»
	Дослідження оперативної пам'яті	Методика «Оперативна пам'ять» (автор О. Лурія)

	Вивчення короткочасної образної та вербально-логічної пам'яті	Методика запам'ятовування 12 слів та 9 геометричних фігур
	Визначення рівня розвитку зорової короткочасної пам'яті	Тест короткочасної зорової пам'яті (автори Д. Векслер, Т. Череднікова)
	Виявлення переважаючого обсягу пам'яті за допомогою різних типів пред'явлення словесного матеріалу	Визначення домінуючого типу пам'яті
Дослідження мислення	Визначення здатності до дедуктивних умовиводів	Методика «Побудова дедуктивних умовиводів» (автори Д. Вільсон, Д. Грильз)
	Виявлення здатності до відокремлення суттєвих ознак поняття	Методика виявлення суттєвих ознак поняття
	Визначення здатності до абстрагування, оперування вербальними поняттями	Методика «Визначення спільних рис» (вербальний тест)
	Виявлення рівня розвитку наочно-образного мислення, включає задачі на використання умовно-схематичних зображень для орієнтування в просторі	Методика «Схематизація. Дорога до будиночків» (автор Р. Бардіна)
	Виявлення здатності до розуміння простих аналогій	Методика «Словесні пропорції»
	Визначення здатності до абстрагування, оперування невербальними поняттями	Методика «Визначення спільних рис» (невербальний тест)
Дослідження уяви	Визначення індивідуальних відмінностей відтворюючої уяви	Визначення індивідуальних відмінностей відтворюючої уяви
	Вивчення індивідуальних особливостей уяви	Методика дослідження основних властивостей уяви
	Визначення рівня продуктивності уяви	Методика дослідження продуктивності уяви
	Визначення рівня складності уяви, ступеня фіксованості уявлень, гнучкості або ригідності уяви, ступеня її стереотипності чи оригінальності	Методика дослідження основних властивостей уяви учня (складності, гнучкості, оригінальності)
	Оцінка особливостей творчої уяви	Методика дослідження творчої уяви
Дослідження рівня інтелектуального розвитку	Диференціація вікової норми інтелектуального розвитку, затримки психічного розвитку та розумової відсталості у молодших школярів	Методика діагностики відхилень в інтелектуальному розвитку молодших школярів (автори Н. Стадненко, Т. Ілляшенко, А. Обухівська)
	Визначення загального показника розумового розвитку дитини	Шкала тестів розумового розвитку А.Біне – Т.Сімона (варіант Л.Термена)
	Виявлення рівня розвитку потенційного інтелекту	Культурно-незалежний тест інтелекту Р. Кеттелла
	Визначення загального рівня розвитку інтелекту	Методика дослідження інтелекту Д.Векслера (WAIS)

Дослідження креативності, здібностей, обдарованості має на меті вивчення творчої обдарованості; дослідження креативності (дивергентної продуктивності при операціях із символічним; образним; семантичним матеріалом), а також вивчення творчого мислення (таблиця 3):

Таблиця 3

Дослідження креативності, здібностей, обдарованості дітей 6-10 років

Мета	Діагностичний інструментарій
Вивчення творчої обдарованості дітей та підлітків	Короткий тест творчого мислення (Торренс П. Адаптація О.І. Щебланової та І.С.Аверіної)
Дослідження креативності (дивергентної продуктивності при операціях із символічним матеріалом)	Методика «Речення»
Дослідження креативності (дивергентної продуктивності при операціях із образним матеріалом)	Методика «Дві лінії»
Дослідження креативності (дивергентної продуктивності при операціях із семантичним матеріалом)	Методика «Класифікація»
Дослідження креативності	Методика «Кола» (автор Е. Вартегг)
Вивчення творчого мислення	Модифікований тест Дж. Гілфорда на вивчення творчого мислення

Напрямами дослідження особистісної сфери молодших школярів є: комплексне дослідження особистості; дослідження темпераменту; емоційно-вольової сфери; мотивації та саморегуляції (таблиця 4):

Таблиця 4

Дослідження особистісної сфери дітей 6-10 років

Напрямок діагностики	Мета	Діагностичний інструментарій
Комплексне дослідження особистості	Дозволяє отримати багатогранну інформацію про особистісні риси дитини	Багатофакторний особистісний опитувальник Р.Кеттелла (дитячий варіант)
	Визначення рівня самооцінки та рівня домагань відповідно основним сферам життя дитини.	Методика вивчення самооцінки особистості Т.Дембо, С. Рубінштейна
	Визначення самооцінки дитини самосвідомості, усвідомлення свого місця в системі соціальних зв'язків	Методика «Сходінки»
Дослідження темпераменту	Визначення типу темпераменту учня початкової школи	Визначення типу темпераменту учня
	Визначення типу темпераменту	Методика відтворення часових сигналів малої тривалості Б. Цуканова
	Визначення типу темпераменту учня початкової школи	Визначення типу темпераменту учня
Емоційно-вольова сфера	Вивчення загальної емоційності учнів	Методика вивчення загальної емоційності (О. Лурія)
	Визначення рівня загального емоційного відгуку	Методика «Карта настрою»
	Виявлення страхів у різних сферах спілкування та діяльності	Методика «Незакінчені речення»
	Оцінка сформованості моральної поведінки	Методика «Програшна лотерея» (М.Т. Бурке-Бельтран)
	Вивчення соціального прилаштування дитини та його взаємовідносин з оточуючими	Методика Р. Жиля

	Методика являє собою багатошкільний опитувальник, який дозволяє широко оцінити характеристики тривожності в дітей і підлітків	Багатошкільний опитувальник дитячої тривожності (БОДТ)
Дослідження мотивації та саморегуляції	Визначення рівня домагань особистості	Визначення індивідуальних особливостей рівня домагань учня з використанням моторної проби Шварцландера
	Встановлення переважаючих характерологічних тенденцій особистості.	Дослідження характерологічних провідних тенденцій учня
	Визначення мотивів та потреб.	«Тест кольорових виборів» Л. Собчик
	Визначення мотивації до навчання в школі	Визначення мотивації до навчання в школі (О.Ануфрієва, С. Костроміна).

Окремим напрямом діагностики є дослідження міжособистісних стосунків дітей 6-10 років та соціально-психологічного клімату в сім'ї та навчальному колективі (таблиця 5):

Таблиця 5

Дослідження міжособистісних стосунків дітей 6-10 років та соціально-психологічного клімату

В сім'ї	Діагностика клімату в сім'ї, дослідження особистості дитини	Проективна методика «Малюнок сім'ї у вигляді напівказкових тварин»
	Виявити ставлення дитини до членів своєї сім'ї, сімейних відносин, що викликають тривогу чи конфлікти у того хто малює, як дитина сприймає взаємини з іншими членами сім'ї і своє місце в ній	Кінетичний малюнок сім'ї
	Визначення міжособистісних стосунків	Визначення міжособистісних стосунків Р. Жиля
В навчальному колективі	Визначити стан дитини в системі міжособистісних відносин, а також структуру групи	Методика «Вибір у дії»
	Визначення рівня згуртованості учнівського колективу, конфліктності, вивчення ставлення окремих учнів до свого класу	Анкета «Мій клас» (адаптована Ю.З.Гільбухом, О.В.Киричуком)

Висновки. Для комплексного оцінювання рівня психологічного розвитку дітей, що вступають до школи та навчаються в початкових класах, використовують психодіагностичні методики, які характеризують пізнавальні процеси, особистість і міжособистісні стосунки, оцінюють практичні уміння і навички, психічну готовність до навчання, психічний розвиток.

Комплексну психодіагностичну оцінку складають за орієнтацією дітей у навколишньому світі; ставленням до навчання в школі: рівнем уваги, пам'яті, мислення, мовлення, художньо-образотворчих здібностей; трудовими вміннями і навичками; мотивацією на досягнення успіхів; особистісними якостями; міжособистісними стосунками. Комплексне систематичне психодіагностування допомагає оцінити ефективність навчально-виховної роботи в школі.

Аналізуючи напрями діагностики психофізичного розвитку дітей молодшого шкільного віку, можна назвати такі з них: 1) оцінка рівня готовності до шкільного навчання; 2) дослідження пізнавальної сфери; 3) дослідження креативності, здібностей, обдарованості; 4) дослідження особистісної сфери; 5) дослідження міжособистісних стосунків дітей 6-10 років та соціально-психологічного клімату. Нами було представлено мету діагностики по кожному з цих напрямів та відповідний діагностичний інструментарій, який застосовується у теорії та практиці.

Існують певні вимоги до здійснення діагностики психофізичного розвитку дитини 6-10 років: 1) впевненість у доступності діагностичної методики; 2) пропонування завдання здебільшого в цікавій, ігровій формі; 3) для психодіагностування дітей 3-4 класів можна використати тести, призначені для дорослих, якщо завдання будуть для них зрозумілими та відповідатимуть їхнім здібностям; 4) тести для дорослих стосовно дітей молодшого шкільного віку (тести для вивчення мислення, особистості і міжособистісних взаємин) застосовують обмежено; 5) інтелектуальні тести для дорослих необхідно адаптувати, змінивши їх структуру і зміст, або створити для дітей нові їх варіанти. Результати тестування за допомогою різних тестів потребують зіставлення.

Проте проведене теоретичне дослідження не вичерпує всіх аспектів проблеми. Предметом подальших наукових пошуків у сфері окресленої проблеми може, на нашу думку, стати теоретичне обґрунтування та розробка практичних рекомендацій для фахівців щодо використання діагностичного інструментарію для здійснення комплексної оцінки психофізичного розвитку дітей молодшого шкільного віку, в тому числі з особливими освітніми потребами, з метою забезпечення профілактики та запобігання виникнення у молодших школярів труднощів у навчанні, комунікативних проблем, а також проблем, пов'язаних із соціалізацією. Крім того, в теорії та практиці постійно з'являються нові методики та діагностичний інструментарій, які використовуються для оцінювання окремих напрямів психофізичного розвитку дитини. Це також потребує подальшого аналізу та вивчення як з боку науковців, так і фахівців-практиків у сфері спеціальної та інклюзивної освіти.

Література:

1. Барбашова І.А. Загальна характеристика сенсорного розвитку особистості в молодшому шкільному віці // Пед. дискурс : зб. наук. пр. – 2011. – Вип. 10. – с. 33-39.
2. Дегтяренко Т.В., Шевцова Я.В. Визначення стану перцептивно-когнітивного розвитку в розумово відсталих молодших школярів за об'єктивними психофізіологічними критеріями // Наука і освіта. – 2011. – № 4. – с. 131-136.

3. Дегтяренко Т.В., Шевцова Я.В. Використання психофізіологічних параметрів для оцінки перцептивно-когнітивного та психомоторного розвитку дітей молодшого шкільного віку // *Наука і освіта*. – 2011. – № 9. – с. 81-86.
4. Демченко В. Педагогічні проблеми діагностики виявлення обдарованих школярів // *Нова пед. думка*. – 2011. – № 4. – с. 40-42.
5. Лепех Х. В. Особливості психологічної діагностики аутичних дітей в умовах загальноосвітньої школи // *Пробл. заг. та пед. психології : зб. наук. пр.* – 2011- 13, Ч. 5. – с. 168-175.
6. Майструк В. В. Комплексна оцінка фізичного стану молодших школярів // *Вісник Прикарпатського університету. Фізична культура*. – 2013. – Вип. 17. – с. 230-235.
7. Моїсеєнко Р.О. Особливості динаміки здоров'я учнів початкової та основної школи // *Соврем. педиатрия*. – 2013. – № 1. – с. 13-17.
8. Савлюк С.П. Оцінка функціонального стану дітей 6-10 років із депривацією зору в процесі фізичного виховання // *Фіз. виховання, спорт і культура здоров'я у сучас. сусп-ві*. – 2016. – № 3. – с. 66-71.

References:

1. Barbashova, I.A. (2011). Zahal'na kharakterystyka sensornoho rozvytku osobystosti v molodshomu shkil'nomu vitsi [General characteristics of sensory development of personality in primary school age]. *Ped. dyskurs : zb. nauk. pr.*, 10, 33-39. [in Ukrainian].
2. Dehtyarenko, T.V., Shevtsova, Ya.V. (2011). Vyznachennya stanu pertseptyvno-kohnityvnoho rozvytku v rozumovo vidstalykh molodshykh shkolyariv za ob"yektyvnymy psykhoфизиологичнымы kryteriyamy [Determining the state of perceptual-cognitive development in mentally retarded primary school children by objective psychophysiological criteria]. *Nauka i osvita*, 4, 131-136. [in Ukrainian].
3. Dehtyarenko, T.V., Shevtsova, Ya.V. (2011). Vykorystannya psykhoфизиологичных parametriv dlya otsinky pertseptyvno-kohnityvnoho ta psykhomotornoho rozvytku ditey molodshoho shkil'noho viku [The use of psychophysiological parameters to assess the perceptual-cognitive and psychomotor development of primary schoolchildren]. *Nauka i osvita*, 9, 81-86. [in Ukrainian].
4. Demchenko, V. (2011). Pedagogichni problemy diahnostryky vyyavlennya obdarovanykh shkolyariv [Pedagogical problems of diagnostics of identification of gifted schoolchildren]. *Nova ped. dumka*, 4, 40-42. [in Ukrainian].
5. Lepekha, Kh. V. (2011-13). Osoblyvosti psykholohichnoyi diahnostryky autychnykh ditey v umovakh zahal'noosvitn'oyi shkoly [Features of psychological diagnostics of autistic children in the conditions of secondary school]. *Probl. zah. ta ped. psykholohiyi : zb. nauk. pr.*, 5, 168-175. [in Ukrainian].
6. Maystruk, V. V. (2013). Kompleksna otsinka fizychnoho stanu molodshykh shkolyariv [Comprehensive assessment of the physical condition of primary school children]. *Visnyk Prykarpats'koho universytetu. Fizychna kul'tura*, 17, 230-235. [in Ukrainian].
7. Moiseyenko, R.O. (2013). Osoblyvosti dynamiky zdorov"ya uchniv pochatkovoyi ta osnovnoyi shkoly [Features of health dynamics of primary and secondary schoolchildren]. *Sovrem. Pedyatryya*, 1, 13-17. [in Ukrainian].
8. Savlyuk, S.P. (2016). Otsinka funktsional'noho stanu ditey 6-10 rokiv iz depriyvatsiyeyu zoru v protsesi fizychnoho vykhovannya [Assessment of the functional state of children 6-10 years with vision deprivation in the process of physical education]. *Fiz. vykhovannya, sport i kul'tura zdorov"ya u suchas. susp-vi*, 3, 66-71. [in Ukrainian].